

114. KHAIR

- **Scientific name:** *Acacia catechu*
- **Marathi name:** खैर
- **Common name:** Cutch tree
- **Family:** Fabaceae

Leaf and Arrangement

- **Leaves:** Bipinnate, alternate, stipulate.
- **Stipular Spines:** Slightly infra axillary, paired, 3-10 mm long, straight or hooked.
- **Rachis:** 8-19.5 cm, slender, pulvinate, downy, grooved above with a gland near the base.
- **Pinnae:** 10-20 pairs, 3.6-8 cm long, opposite, downy, slender with a gland between the terminal 6 pairs on the lower side.
- **Leaflets:** 30-50, opposite, paripinnate, sessile, 2.5-8 x 0.5-1.5 mm, linear-oblong, base unequally truncate, apex round, obtuse or mucronate, margin entire, pubescent, chartaceous.
- **Lamina:** Linear-oblong, with obscure lateral nerves.

Fruit

- **Type:** Pod.
- **Shape:** Flat, straight, unlobed or sinuate along margins.
- **Size:** 5-10 x 1-1.6 cm.
- **Colour:** Brown.
- **Features:** Thin-walled, beaked at apex, narrowed at base into a stipe, dehiscent.
- **Seeds:** 3-10, orbicular or ovate, flattened.

Flowering and Fruiting Period

- **Flowering:** Pale yellow flowers, sessile, in long solitary or in groups of 2-4 axillary spikes.
- **Fruiting:** March to September.

Bark Structure

- **Bark:** Dark greyish-brown to dark brown, rough, about 1.3 cm thick, exfoliating in long, narrow rectangular strips.
- **Blaze:** Brownish-red.
- **Branchlets:** Brown, glabrous.

Habitat

- **Global Distribution:** Dry deciduous forests.
- **Indian Distribution:** Tamil Nadu, Karnataka, Maharashtra, Andhra Pradesh, Gujarat, Madhya Pradesh, Uttar Pradesh, and Rajasthan.

Uses

1. **Medicinal:** Used in traditional medicine for treating diarrhea, dysentery, and digestive problems.
2. **Dyeing:** Heartwood contains tannins used for dyeing fabrics and leather.
3. **Gum:** Produces gum known as "kattha," used in food and as a natural preservative.

Fun Facts.

- **Nitrogen Fixing:** Helps improve soil fertility by fixing atmospheric nitrogen.
- **Cultural Significance:** Used in traditional Ayurvedic and Unani medicines.
- **Erosion Control:** Deep roots help stabilize soil and prevent erosion.

114. KHAIR

- **Scientific name:** *Acacia catechu*
- **Marathi name:** खैर
- **Common name:** Cutch tree
- **Family:** Fabaceae

पाने

- **पाने:** द्वीपणिक, आलटून पालटून, स्तिपुल.
- **स्तिपुलर काटे:** किंचित इन्फ्रा अक्सिलरी, जोडयांमध्ये, ३-१० मिमी लांब, सरळ किंवा वाकलेले.
- **राकिस:** ८-१९.५ सेमी, सडपातळ, पल्विनेट, लोमश, वर नळीदार, बेसच्या वर एक ग्रंथी आहे.
- **पिन्ना:** १०-२० जोड्या, ३.६-८ सेमी लांब, समोरासमोर, लोमश, सडपातळ, खालच्या बाजूस शेवटच्या ६ जोड्यांदरम्यान ग्रंथी आहे.
- **पर्णिका:** ३०-५०, समोरासमोर, पारीपिन्नेट, उपांतिक, २.५-८ x ०.५-१.५ मिमी, रेखीय-आयताकृती, बेस असमान त्रुणाण आहे, शिखर गोल, बोथट किंवा म्युक्रोनेट, कडा अखंड, लोमश, चार्टेसियस.
- **लमिना:** रेखीय-आयताकृती, अस्पष्ट पार्श्व तंत्रिका.

फळे

- **प्रकार:** शेंग.
- **आकार:** सपाट, सरळ, कडा न सोललेले किंवा कडा बाजूस असलेल्या.
- **आकार:** ५-१० x १-१.६ सेमी.
- **रंग:** तपकिरी.
- **वैशिष्ट्ये:** पातळ भिंतीच्या, शिखरावर टोकदार, तळाशी एक स्तिपमध्ये अरुंद, विस्फोटक.
- **बियाणे:** ३-१०, गोलाकार किंवा अंडाकृती, सपाट.

फुलोरा आणि फळांचा कालावधी

- **फुलोरा:** फिकट पिवळी फुले, उपांतिक, लांब एकटी किंवा २-४ अक्सिलरी स्पाईक्सच्या गटात.
- **फळे:** मार्च ते सप्टेंबर.

सालाची संरचना

- **साल:** गडद राखाडी-काळी ते गडद तपकिरी, खरबरीत, सुमारे १.३ सेमी जाडी, लांब, अरुंद आयताकृती पट्ट्यांमध्ये बाहेर पडणारी.
- **ब्लेज:** तपकिरी-लाल.
- **फांद्या:** तपकिरी, नीट.

निवासस्थान

- **वैश्विक वितरण:** कोरडे पानझडी जंगल.
- **भारतीय वितरण:** तामिळनाडू, कर्नाटक, महाराष्ट्र, आंध्र प्रदेश, गुजरात, मध्य प्रदेश, उत्तर प्रदेश, आणि राजस्थान.

उपयोग

1. **औषधी:** पारंपरिक औषधांमध्ये अतिसार, रक्तदोष आणि पाचन समस्या उपचार करण्यासाठी वापरले जाते.
2. **रंगवणं:** हृदयकाष्ठामध्ये टॅनिन्स असतात ज्यांचा वापर कापड आणि चामड्याचे रंगवण्यासाठी केला जातो.
3. **गोंद:** "कात्था" म्हणून ओळखला जाणारा गोंद तयार करतो, जो अन्न आणि नैसर्गिक संरक्षक म्हणून वापरला जातो.

मजेदार तथ्ये

- **नायट्रोजन निर्धारण:** वायुमंडलीय नायट्रोजन ठरवून मातीची सुपीकता सुधारते.
- **सांस्कृतिक महत्त्व:** पारंपरिक आयुर्वेदिक आणि युनानी औषधांमध्ये वापरले जाते.
- **मातीची धूप नियंत्रण:** खोल मुळे माती स्थिर ठेवण्यास आणि धूप रोखण्यासाठी मदत करतात.

*Image Credit : India Biodiversity Portal